

Universitatea Babeș-Bolyai Cluj-Napoca
Facultatea de Litere
Școala Doctorală Studii Lingvistice și Literare
Doctorat științific în domeniul Filologie

TEZĂ DE DOCTORAT

***OMUL ASISTEMIC ÎN LITERATURA ȘI CULTURA UNIVERSALĂ
MODERNĂ ȘI POSTMODERNĂ***

REZUMAT

Coordonator științific:

Prof. univ. dr. ȘTEFAN BORBÉLY

Doctorand:

CLAUDIA-MARIA MUREȘAN (căs. ANDERCO)

2021

CUPRINS

ARGUMENT	3
OMUL ASISTEMIC ȘI PREEMINENȚA LIBERTĂȚII	7
PARADIGME ALE SISTEMICITĂȚII, ANTI- ȘI ASISTEMICITĂȚII	18
Metamorfoze socio-culturale ale nebulunii	18
Contextualizări psihologice ale obedienței vs. rezistenței umane în fața sistemelor	40
De la Contracultura americană a anilor '60 la jurnalismul neinstituțional.....	59
FAUST ȘI TENTAȚIA LIMITEI	66
Mitul lui Faust	66
<i>Demonii</i> , F.M. Dostoievski – <i>asistemicitatea</i> spectaculară a maleficului	71
<i>Frații Karamazov</i> , F.M. Dostoievski – conștiințe dilematice nonfinite	80
<i>Doctor Faustus</i> , Thomas Mann – glacialitate și incandescență	91
ROBERT MUSIL – UN „CONTINENT INTERIOR” AL ASISTEMICITĂȚII	111
<i>Rătăcirile elevului Törless</i> , Robert Musil – teritorializarea unui simț în plus	111
<i>Omul fără însușiri</i> , Robert Musil – paradigma virtuală a realului	116
Moosbrugger – reflectare negativă a „tremurului dintre posibil și real”	125
Dimensiunea mesianică a iubirii	130
Personajele musiliene – suspendare între destrucție și construcție	133
METAMORFOZA, FRANZ KAFKA – CONDIȚIA SUBOMULUI	148
MATEI VIȘNIEC - DIAGONALE ALE ASISTEMICITĂȚII	159
Riscurile călătoriei în afara <i>cercului</i>	160
De la scriitorul <i>începuturilor de roman</i> la <i>Revoluția onirică</i>	175
De la literatură la jurnalistică	190
DIMENSIUNEA PSIHOLOGICĂ A DES-FIINȚĂRII	196
Transgresarea graniței dintre <i>ordine</i> și <i>haos</i>	196
<i>Divergența</i> asumată	204
CONCLUZII	212
BIBLIOGRAFIE	222

Rezumatul tezei de doctorat

Teoria sistemelor subsumează o pluralitate de constructe teoretice și accepțiuni concurente care gravitează în jurul conceptelor de *sistem* și *sistemicitate*, iradiind contrapunctic și interdisciplinar, relaționări antagonice în planul *antisistemicității*, dar și situații atipice transgresive ale *asistemicității*, coagulate în paradigme particulare dispuse pe axa unei relaționări independente.

Demersul cercetării se constituie în explorarea valențelor conceptului *asistemicității*, neinstituit metodologic, care ființează ca întrerupere sau suspendare a legităților *sistemicității*, prin situare în afara incidenței acestora sau în zona liminalității și prin adoptarea unor opțiuni care se înscriu într-un orizont al potențialității, numit de sociologul german Niklas Luhmann, fondatorul unei importante direcții la nivelul teoriei sistemelor, *unmarked space*. Situat într-o relație de contrast și, în principiu, nonopozabil paradigmei *sistemicității*, *asistemicul* poate avea circumstanțial o direcție convergentă cu *antisistemicitatea*, fără existența unei condiționări.

Variabilitatea distanței pe care o interpune omul *asistemic* formelor structurale și comportamentale *sistemic* e determinată de contextualizări subiective ale iruperii din *contingență* având manifestări proteiforme, în sintaxele culturale ale modernismului și postmodernismului. *Asistemicul* reprezintă o individualitate care se legitimează prin raportare la principiul preeminenței libertății, conjugat cu asumarea sentimentului identității, autenticitatea experiențelor cunoașterii, transgresări ale realității *sistemic* înspre potențialitatea cartografierii subiective a semnificațiilor vieții. Din perspectiva dialectică a problematicii libertății, relevată prin cercetări psihologice, psihanalitice, sociologice precum cele aparținând lui Erich Fromm și Jordan B. Peterson, respectiv prin viziunile artistice ale lui Goethe, F.M. Dostoievski, Thomas Mann, Robert Musil, Franz Kafka, Matei Vișniec, Veronica Roth, omul *asistemic* își asumă actul identității ființiale și, implicit, „povara libertății” cu toate capcanele ei și riscurile transgresării limitelor.

Raportându-ne la „fețele antinomice ale libertății” analizate de Erich Fromm în *Frica de libertate*, corelate cu tendința generală a obedienței ființei umane în fața sistemelor, dar și a capacității ei de a opune rezistență, prin ancorarea valorilor morale în forul interior al conștiinței subiective, am disociat atitudinea *intrasistemică* ca „fugă de libertate” de cea *extrasistemică* prin ipostazele „libertății față de” (*antisistemicitate*) și „libertății să” (*asistemicitate*).

(*Intra*)sistemicitatea presupune o „linie de fugă” în raport cu problematica libertății, acceptarea autoritarismului și, implicit, renunțarea la autonomia eului individual, având ca efect alienarea ființei umane. La nivelul opoziției, e exprimată „libertatea față de” sistem, dar eliberarea de autorități exterioare poate genera, prin adâncire în sens contrar, tendința subordonării în fața autorităților anonime, prefigurând noi capcane ale *sistemicității*. Axa *asistemicității* se particularizează prin detașarea de spiritul gregar, conformist, prin „libertatea să” păstrezi un centru de referință subiectiv, ca posibilitate de înscriere a propriilor răspunsuri și semnificații în fața interogațiilor vieții și să îți asumi cu luciditate „povara libertății” cu toate riscurile ei, valorizând unicitatea parcursului existențial.

Considerăm contrareplica oferită de Erich Fromm scepticismului maladiv la nivelul studiului *Anatomia distructivității umane* drept reificare a *asistemicității*, prin reevaluarea unor experimente celebre inițiate de S. Milgram și P.G.Zimbardo, și valorizarea unei perspective diferite în raport cu tezismul acestora. Dacă autorii experimentului au considerat rezultatele ca validări ale activării spiritului distructivității umane, prin raportare la un sistem opresiv, cuantificând reacțiile obediente ale majorității subiecților, Fromm reliefează existența formulelor rezistenței umane la nivelul conștiinței, manifestate prin accentuate tulburări emoționale înregistrate de cei mai mulți dintre participanți. Suferința acestora, indiferent că au fost torționari sau victime, că s-au supus scenariului experimentului transformat în realitate halucinantă sau au renunțat, indică incompatibilitatea valorilor și aspirațiilor individuale cu structurile *sistemic* represive, activarea spiritului *antisistemic* și atitudinea omului *asistemic*, care reclamă libertatea ca stare de necesitate.

Simptomele patologiei sociale sunt recognoscibile nu doar în cadrul sistemelor totalitariste, ci și în cele democratice, ale civilizației capitaliste, care abstractizează omul și-l reduce la o natură obiectuală. Ca reacții la adresa unei societăți industriale care depersonalizează individul, nonconformismul declarat *antisistemic* al Contraculturii americane e punctat de apariția microcomunităților utopice centrate pe originalitate, creativitate, caracter excentric, conexiunea cu energiile plurivalente ale naturii promovând formule atipice, *asistemic*.

Ștefan Borbély include în lucrarea sa, *Simetrii și discrepanțe*, analiza tranziției de la aceste microsocietăți descentrate, asemănată cu insulele flotante ale unui arhipelag, la „satul global”(sintagmă aparținând lui Marshall McLuhan) promovând ideea de diferență plurală, care își găsește continuitatea la nivelul postmodernismului prin experimentarea internautică a

virtualităților. În acest context, Ștefan Borbély consideră „jurnalismul neinstituțional” o ieșire din sfera formalismului impus de către redacții, prin intermediul internetului, la nivelul unei *asistemicități experimentale*, care mizează pe hibridizare, într-un sistem informatic de tip „mușuroi”. Formula *asistemică* a jurnalismului difuz este complexă și creativă, dar dezvoltă și o latură anarhică și intruzivă, în absența limitelor impuse de organizarea statală, socială sau politică, având ca principiu libera exprimare, necenzurarea. „Cetățenii jurnaliști” se înscriu în linia Contraculturii prin funcționalitate „în afara relațiilor de putere”, ei fiind „locuitori ai Netului”, definiți prin transparență, impersonali, anulați auctorial.

Multiplele forme ale alienării prezente la nivelul secolului al XX-lea generează mutații imprevizibile și un scenariu al fețelor interschimbabile, atât la nivelul individului, cât și al autorității, care devine camuflată și impersonală într-o societate a simulacrelor, acționând mecanismele uniformizării și reafirmând legitățile psihologiei mulțimii, formulate de Gustave Le Bon. Omul *asistemic* se caracterizează prin tendința păstrării unui eu ireductibil, dorind „a fi el însuși” nu „a fi ceilalți”, perceput din exterior drept straniu, nebun. În acest context, asociem omului *asistemic* conceptul de *Homo demens*, așa cum apare în viziunea redefinirii nebuniei a lui Constantin Enăchescu. Raportat la modelul normalității, al instituirii ordinii, reprezentat prin *Homo sapiens*, *Homo demens* definește un „alt-fel-de-a-fi”, un principiu simbolic, fiind avansată ideea nebuniei ca forță dinamică, progresivă.

Literatura, și cultura, în general, își asumă rolul înregistrării seismografice a pericolelor cu care se confruntă umanitatea, semnalizând pericolele *sistemicității* și capcanele progresului tehnologic, care amenință valorile fundamentale ale ființei umane. Omul *asistemic* prefigurează tendința păstrării autonomiei eului, detașându-se de forțele depersonalizante, manifestând deschidere înspre dimensiunea potențialității, prin ecuații existențiale ale reprezentării unor semnificații subiective racordate la propria conștiință și avatarurile (auto)cunoașterii, asumându-și aspirațiile și, implicit, riscurile.

Circumscriem arealului *asistemicității*, reprezentat în literatură, „tentația limitei” și „limita tentației”, în termenii consacrați de Vasile Voia în studiul fenomenologiei moderne a mitului faustic, prin paradigme spectaculare ale întreruperii ordinii curente, care acced la o resemnificare a existenței prin surmontarea limitelor cunoașterii. *Asistemicitatea* doctorului Faust, asociată vrăjitoriei, misterelor și pactului demonologic, e configurată de Goethe în planul genialității, al tentației dezmarginirii, spre o dimensiune supraumană. Dualitatea omului modern

e reprezentată de cuplul Faust - Mefisto, demonicul fiind perceput ca o latență a protagonistului, care se activează spre depășirea de sine, prin neobosita activitate creatoare și aspirația spre Absolut.

Dinamica lăuntrică faustiană e ipostaziată prin axa demonologică a romanelor lui Dostoievski, care urmăresc o coregrafie halucinantă a trăirilor paroxistice proiectate prin *asistemicitatea* unor personaje. Stranietatea și aura malefică a lui Stavroghin, protagonistul romanului *Demonii*, se înscriu în paradigma ambiguității și discontinuității, revelând un itinerariu existențial în zigzag și scindarea între *suprauman* și *subuman*. Situat *asistemic* în orizontul potențialităților neconcretizate, printr-un mecanism permanent al contradicțiilor, Stavroghin trăiește sentimentul vidului existențial printr-o completă dislocare de Bine și de Rău. Nevoia demonică de cunoaștere absolută se înscrie în planul excepționalității și al *asistemicității*, fiind un Faust damnat la veșnică neliniștire, care-și asumă „libertatea să” se sinucidă, ca manifestare a „voinței suverane” a omului superior și, totodată, a eșecului ontologic. Filosofia utopică a *omului - Dumnezeu*, care-și înfrânge teama de moarte prin suveranitatea voinței și a spiritului constituie miza teoriei kirilloviste, ce reflectă ecouri ale ideilor lui Stavroghin, potențate printr-un eșafodaj al nihilismului. Suicidul programatic al lui Kirillov va produce prin antipodare o răsturnare a „suveranității” în vasalitate, pactul cu propria demonie fiind subminat de pactul cu ceilalți „demoni” ai grupării socialiste, conduse de Verhovenski, și va traduce degenerescența *supraomului* în *subom*.

Protagonistul romanului *Frații Karamazov* se caracterizează prin suspensivitate *asistemică* și tragică oscilație între răzvrătirea împotriva Divinității și ideea necesității existenței ei, punerea sub semnul îndoielii, respectiv al negării lui Dumnezeu și Diavolului, fiind în egală măsură reprezentări ale recunoașterii și afirmării, relevând o imperioasă nevoie de certitudini și absența unor răspunsuri imuabile. Libertatea conștiinței de a alege între Bine și Rău devine din dar – povară, asumată într-o deplină conștiință de Ivan Karamazov, dar fără cristalizarea unei concepții definitive despre lume, el reprezentând o potență care se reifică prin idei pe care le experimentează prin intermediul personajelor ce gravitează în jurul său. Poemele sale, *Marele Inchizitor* și *Cataclismul geologic*, previzionează teoretic consecințele adoptării formulei „totul este permis” în numele superiorității intelectuale, prin imaginea individualismului anarhic, dar și a teocrației, respectiv a filosofiei *omului - zeu*. Căutarea soluției dilemelor ontologice se înscrie

în *asistemicitate* prin „nonfinitate”, ca potențialitate a criminalității și izbăvirii, pierderea rațiunii și nesfârșirea destinului personajului.

În romanul lui Thomas Mann, *Doctor Faustus. Viața compozitorului german Adrian Leverkühn povestită de un prieten*, protagonistul devine purtătorul de cuvânt al scriitorului și al spiritului autocritic național, *omul-Dumnezeu* care va încheia pactul cu Mefisto, devenind în viziunea manniană exponent al vinei morale a germanismului. Portretul lui *Adrian Leverkühn* reunește multiple valențe *asistemicice* prin condiția artisticității, izvorâtă din pasiunea pentru gândirea științifică și rigurozitatea matematicii, prin încoronarea demonică a geniului său, *tenția limitei* și pactul demonic, interdicția iubirii. Ambivalența *asistemicității* derivă și din descoperirea, la nivelul studiilor, a unei teologii negative, care-l apropie pe Dumnezeu de Satana și din revelația muzicii ca sinteză a disciplinei cu haosul anarhic, creator. Împlinirea destinului creatural ia forma apostaziei, fiind reificarea visului artistic al „străpungerii”, atingere a perfecțiunii prin osmoza glacialității și a incandescenței. Capodopera *Lamentarea doctorului Faustus* e o dublă negare a lui Dumnezeu și a Diavolului, sinteză între o profundă religiozitate și damnarea sa, anticipând nerațiunea și neantul.

Inumanitatea cu care-l înzestreză autorul e alăturată exprimării unei vii suferințe, profund umane, iar transgresarea destinului individual spre cel generic îl raportează la o dublă „vină morală”, dar și la condiția dramatică a *vinovatului fără vină*. Fiind o figură exponențială a germanismului, e implicit vinovat în fața istoriei și, de asemenea, se face vinovat de teoretizarea (inconștientă) a extremismului fascist tocmai din perspectiva unui evreu. Perpetue oscilări și (re)conversii ale antipozilor îi revelează *asistemicitatea, inumanitatea și supraumanitatea*, ca materializare, din nonfinitatea potențialității, a unei opțiuni solubil – insolubile.

Multiple coordonate ale *asistemicității* se regăsesc ipostaziate și în *Omul fără însușiri*, protagonistul având funcția simbolică de reprezentare a „continentului interior” musilian, în termenii lui Ion Biberi, traversat de neliniști metafizice, labirintice căutări existențiale și artistice, reiterând refuzul determinării și deschiderea spre potențialitate, spre spațiul plurivalențelor semnificațiilor. Complexitatea și setea de cunoaștere, intransigența morală și artistică a autorului sunt transferate tipului de personaj introspectiv, care are „un simț în plus”, al „posibilității”, facilitând transgresări ale lumii exterioare și interioare și capacitatea explorării valențelor potențiale ale existenței. Törless - Ulrich reprezintă o singură voce prin care se comunică autorul, protagonistul romanului de debut *Rătăcirile elevului Törless* anticipând, prin mirajul lumii

lăuntrice, oscilația *asistemică* între cele două lumi și trângresările limitelor, „însușirile” *omului fără însușiri*.

Construit din imprevizibile și ireductibile antagonisme, Ulrich e exponentul indeterminării *asistemică*, creând impresia de totală abstragere de la realitate, fără a fi totuși într-o non-relație cu lumea exterioară, ci într-un plan al „concordanțelor discordante”, după cum apreciază Ion Ianoși. El își păstrează „libertatea să” considere prezentul doar o ipoteză, privind dincolo de contururile realității și „libertatea față de” lume, ezitând mereu să devină ceva, fiind un caracter, fără a avea unul într-o ordine a exteriorității. Ulrich se află într-o relație de contrast cu falsitatea Kakaniei și dezideratele *Acțiunii Paralele*, opoziția lui realizându-se doar în planul ideilor, promovând adevărul și rămânând consecvent propriului cod al valorilor. De asemenea, se află într-o relație de contrast, dar și de corespondență la nivelul *asistemicității* cu Arnheim, unul fiind un *om fără însușiri*, celălalt un *om cu toate însușirile*. Cele două personaje au ca numitor comun o *asistemicitate* suspensivă, fiind manifestări ale aceleiași indeterminări: un *om potențial* circumscris lumii gândurilor și unul multilateral, consacrat lumii faptelor. Resorturile *asistemicității* sunt diferite, dar pluridimensionalitatea manifestată în planul interiorității sau exteriorității îi apropie prin refuzul unilateralității, al închiderii într-o formulă.

Gândirea *omului fără însușiri* se asociază unui anumit „eseism”, opusă impulsurilor direcționate exact ale ambiției și spectacolului de marionete aparținând unui univers al aparențelor. *Omul potențial* suspendat în plutirea interioară a vieții se opune *omului copie*, *omului realitate*. Decizia lui deliberată de a fi un *om fără însușiri* îl transformă într-un receptacol al tuturor însușirilor, situat *asistemic* în viziunea himerică a posibilului, a „neîntâmpatului”, ca imagine a unui zbor suspendat între două lumi și, în același timp, loc geometric al convergenței tuturor antinomiilor. Inaderent acțiunii și inasimilabil normelor, protagonistul exprimă trăsăturile *asistemicității* prin suspensivitate și refuzul unidimensionalității, prin *soluția insolubilă* a construcției și destrucției, având un caracter deschis (la fel ca opera) prin nedeterminare și neîncheiere.

Metamorfoza lui Kafka reflectă același raport contradictoriu între lumi, susținut, pe de o parte, de fractura lăuntrică a autorului între dimensiunea subiectivă, a căutării sensurilor și cea exterioară, a disipării lor. Pe de altă parte, prin cele două ipostaze existențiale ale lui Gregor Samsa – anodin comis-voiajor și gânganie – se configurează o experimentare duală, *asistemică*, a cunoașterii lumii exterioare, care traduce o non-reprezentare a sinelui și a libertății, o direcție

descendentă, ca imposibilitate a unei plene ființări. Din perspectiva unei potențiale condiții a artisticității (Ion Ianoși), personajul kafkian nu se mai asociază cu *supraomul*, ci cu *subomul*. Condiția lui de *om-gânganie*, de *ființă-amfibie* conotează un *subom*, care suferă totuși profund uman și, în raport cu el, lumea își revelează adevărata monstruozitate și *subumanitate*. Gregor Samsa își păstrează identitatea unui „vinovat fără vină” în procesul *des-compunerii* și încercarea *re-compunerii* unui eu scindat, aparținând *asistemicității* printr-un *alt fel* de a ființa, prin paradoxul simultaneității unui *departe* și al unui *aproape* de spectacolul transgresărilor și măștilor lumii.

În paradigma culturală a postmodernismului asistăm la o de structurare a identităților printr-o fractare proteiformă, a măștilor existențiale și a fețelor interschimbabile. În fața vidului unei „lumi vagi”, Matei Vișniec avansează rolul culturii ca formă de apărare, prin promovarea unei literaturi neliniștitoare, a unui teatru interogativ și a unui jurnalism asumat, și propune *asistemic* întoarcerea la valoare, în contextul postmodernismului și al actualității. Literatura lui Matei Vișniec e o reprezentare a unor eforturi de revalorizare a ființei umane, atât prin condamnarea comunismului, cât și prin semnalarea pericolelor globalizării dezumanizante, deschizând prin semnificațiile operei sale potențialitatea unei alternative în conștiințele lectorilor/spectatorilor săi, un „simț al posibilului”, care să conducă *asistemic* înspre (re)construcția unui mesaj umanist.

Piese dramatice surprind semnele alienării lumii, pulverizarea identităților, stări expectative și ipostaze încremenite sub imperiul vidului, reclusiunea voluntară prin trasarea *cercului* ca iluzie a securității, care suspendă viața transformând-o în stare de vegetație, prefigurând teritorii ale solitudinii absolute și ale neantizării ființei umane. Absența Logosului mutilează normalitatea, oameni transformați în pubele așază valoarea demnității umane sub semnul descompunerii, umanitatea fiind în pragul unor cataclisme și al unor pericole autoinduse. Deschiderea „ușii” spre semnificațiile alegorice ale operei lui Matei Vișniec înseamnă evadarea din *cerc*, pentru a învăța *văzutul* și pentru a *călători* în afara aparențelor, problematizarea găsirii unor formule personale, de păstrare a verticalității și libertății, reînvățarea zborului de către *oameni-păsări*, necesitatea unei soluții *asistemic*, în sensul coagulării matricii existențiale prin *re-creare*, *re-compunere* din propriile „cioburi ființiale”.

Portretul *omului-vraiște*, respectiv al scriitorului M., din *Negustorul de începuturi de roman* reunește trăsăturile *asistemicității*, prin unificarea liniilor dezorganizate ale personalității

în actul creației, scriind un roman care sudează „începuturi de roman”. El reinstituie credința în artă, în iubire, își păstrează dreptul de a visa să zboare și construiește prin piesele unui *puzzle* un mesaj al reautentificării umanismului. Reflectând „realități tulburătoare”, atât la nivelul operei de ficțiune, cât și în jurnalism, Vișniec deschide meditații spre un *alt fel de a fi* în lume, spre o direcție *asistemică* a reconstrucției valorilor în sensul ascendent al unei etici umaniste.

Contextualizări psihologice de actualitate reiterează aceeași nevoie de afirmare a individualității, Jordan B. Peterson sugerând calea *asistemică* a situării între *ordine* și *haos*, respectiv a armonizării celor două dimensiuni și aderarea la principialitate și responsabilitate. El formulează anumite reguli, ca antidot la haosul atotguvernator, dar și al rigidizării produse de ordinea excesivă, rămânând în sfera deplinei libertăți individuale opțiunea pentru experimentarea sau respingerea lor și a asumării drumului spre cartografierea unor sensuri subiective ale vieții. Aceasta este și modalitatea construirii *Divergențelor* în viziunea Veronicăi Roth, reunind *asistemic* trăsăturile facțiunilor umanității postapocaliptice și „libertatea să” își aleagă destinul, dublată de „libertatea față de” autorități iraționale, care consideră că viața e „o simulare” de care „se” poate dispune experimental.

În consecință, formula *asistemicității*, corelată cu asumarea libertății nu reprezintă niciodată calea facilă, urmărind un parcurs analitic de la *supraom* la *subom* până la *omul vag* și *omul recent*, înscriindu-și valoarea în păstrarea unui eu subiectiv, într-o lume a simulacrelor existențiale. Prezența Răului în lume declanșează perceperea libertății ca imensă povară, prefigurând dificultatea discernământului între moral și imoral, conferind omului *asistemic* conotații tragice și determinându-l să se îndoiască de tot, inclusiv de sine. Sistemele sociale, politice și economice adâncesc fractura lăuntrică a omului, opțiunile individuale marcând situarea diferită în *sistemicitate*, *antisistemicitate* și *asistemicitate*. Dintre acestea, *asistemicitatea* tinde spre o situație în afara sistemelor, printr-o detașare voluntară de lumea depersonalizată, obiectuală, într-un efort al regăsirii/ reconstrucției valorilor prin armonizare cu sinele. *Asistemicitatea* refuză uniformizarea, autoritatea coercitivă sau autoritatea unui „se” impersonal, atribuind omului valoare unică și nesubstituibilă și conotează asumarea libertății interioare ca stare de necesitate, a identității și a unui cod moral, căutarea *soluției* prin distanțarea de *sistemicitate*. Astfel, *asistemicitatea* se revelează ca stare de (dez)ordine sau situație între *ordine* și *haos*, așezată sub semnul destrucției și reconstrucției, asumare a preeminenței libertății și a unei opțiuni subiective de înscriere a semnificațiilor existenței în orizontul potențialităților.

Cuvinte - cheie: asistemicitate, sistemicitate, antisistemicitate, libertate, potențialitate, ordine, haos